

УДК:378.147: 81'25-051

ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Декусар Г. Г., доцент Клименова О. М.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна,
Дніпро

Розглянуто проблеми використання тренінгових технологій у професійній підготовці майбутніх перекладачів. Обґрунтовано необхідність поетапного впровадження тренінгу у програму підготовки перекладачів для забезпечення інтерактивного навчання. Визначено проблеми та перспективи застосування тренінгів у навчальному процесі вищого навчального закладу. Використано метод компаративного та структурного аналізу існуючих тренінгових технологій. Доведено ефективність використання тренінгів у вищих навчальних закладах мовного профілю через їх інтерактивні, адаптивні та мотиваційні властивості.

Ключові слова: тренінг, професійна мовна підготовка перекладача, інтерактивність, професійна компетентність, тренінгові технології.

Декусар А. Г., доцент, Клименова Е. Н. Тренинг как прием профессиональной языковой подготовки будущих переводчиков / Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Украина, Днепр

Рассмотрены проблемы использования тренинговых технологий в профессиональной подготовке будущих переводчиков. Обоснована необходимость поэтапного внедрения тренинга в программу подготовки переводчиков для обеспечения

интерактивного обучения. Определены проблемы и перспективы использования тренингов в учебном процессе высшего учебного заведения. Использован метод компаративного и структурного анализа существующих тренинговых технологий. Доказана эффективность применения тренингов в высших учебных заведениях языкового профиля благодаря их интерактивным, адаптивным и мотивационным свойствам.

Ключевые слова: тренинг, профессиональная языковая подготовка переводчика, интерактивность, профессиональная компетентность, тренинговые технологии.

G. G. Dekusar, Associate Professor O. M. Klymenova Training as a method of professional lingual preparation for future translators and interpreters / Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Ukraine, Dnipro

The problem of training technologies' application for professional preparation of future translators and interpreters has been under consideration. The necessity of gradual implementation of training in translators' curriculum has been grounded to provide interactivity in the process of studying. The problems and perspectives of trainings' integration into the process of studies at the institutions of higher education have been specified. The method of comparative and structural analysis of the existing training technologies has been used. The effectiveness of trainings' application at higher linguistic institutions has been proved due to their interactive, adaptive and motivational features.

Key words: training, professional lingual preparation of translators and interpreters, interactivity, professional competence, training technologies.

Вступ. Сучасне суспільство диктує нові підвищені вимоги до майбутніх перекладачів, тому у професійному арсеналі викладача

мають бути методики підібрані або створені ним особисто особливого освітнього простору, який сприяє ефективному засвоюванню мови. **Актуальність** використання тренінгів обумовлена необхідністю інтенсифікації навчального процесу підготовки висококваліфікованого та конкурентоспроможного спеціаліста в галузі перекладу. Успішність процесу навчання майбутніх перекладачів у багатьох випадках залежить від правильно підібраних методів та засобів навчання. Вивчення іноземних мов у тренінговому форматі вже давно довело свою ефективність. Однак широкого застосування у підготовці перекладачів у межах вищих навчальних закладів тренінг так і не знайшов.

Використанню тренінгових технологій у навчальному процесі присвячено багато наукових праць вітчизняних та закордонних науковців, зокрема, це роботи В. Андреєвої [1], В. Бикової [2], Л. Бондарєвої [3], І. Вачкова [4], С. Донченка [5], М. Кіпніс [6], Дж. Кліффорд [7], С. Торп [7], Л. Рай [8], С. Литвиненка [9], Є. Сидоренка [10]. Про роль тренінгу у вивченні англійської мови йдеться в наукових працях І. Алексєєвої [11], М. Прозорової [12], Л. Сухової [13] тощо.

Мета статті – обґрунтування доцільності використання тренінгових технологій у професійній підготовці майбутніх перекладачів.

Основним завданням роботи є визначення проблем та перспектив застосування тренінгів у навчальному процесі вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Вбачаємо за доцільне, по-перше, уточнити сутність тренінгу. У словнику з педагогіки поняття «тренінг» розглядається як форма інтерактивного навчання, метою якої є розвиток компетентності міжособистісної та професійної поведінки у спілкуванні [14, с. 264]. При навчанні діловому спілкуванню майбутніх

менеджерів у поняття «тренінг» вкладають «моделювання ділової ситуації, яку максимально наближено до дійсності» [4, с. 28]. Це особливий засіб отримання знань, який відрізняється від своїх аналогів тим, що всі його учасники навчаються на власному досвіді. Спеціально створюється сприятливе середовище, де кожний може з легкістю та задоволенням побачити й усвідомити свої позитиви та негативи, досягнення та поразки. Допомога й увага оточення допомагають швидше зрозуміти, які особисті якості необхідні, та які професійні навички треба розвивати. Завдяки тому, що ситуація тренінгу навчальна, жодний із учасників не ризикує вже складеними стосунками та поглядами, а набуває та використовує новий досвід. У реальній ситуації експерименти можуть призвести до небажаних наслідків. Під час тренінгу будь-яка навичка чи якість моделюються на конкретних кроках і миттєво аналізуються та перевіряються в навчальних умовах, максимально наближених до дійсності.

Таким чином, тренінг дає можливість навчитися гнучкості у спілкуванні щодо прийняття позиції опонента, а це є дуже корисним у житті та творчій діяльності.

С. Торп, Дж. Кліффорд у книзі «Коучинг: посібник для тренера та менеджера» справедливо стверджують, що тренінг – це процес, за допомогою якого навчаються новому вмінню чи аспекту знання. У результаті індивідуум опановує інструменти для виконання певної роботи, внаслідок чого переходить від усвідомленого незнання до усвідомленої компетентності. Справжнє навчання не відбувається, доки знання не буде перенесено із обстановки тренінгу в «реальну дійсність» [7, с. 23]. У статті взято за основу визначення тренінгу, що дає Є. Сидоренко: «Тренінг – це навчання технологіям дії на основі визначеної концепції реальності в інтерактивній формі» [10, с. 12]. На підставі вищенаведених визначень можна вивести формулювання

поняття «тренінг», яким будемо керуватися у цій статті: тренінг – це діяльність, яка спрямована на набуття знань, вмінь та навичок, корекцію та формування здібностей, що необхідні для успішного виконання професійної перекладацької діяльності.

На підставі аналізу наукових праць відокремлено такі характерні ознаки тренінгу, що відрізняють його від інших засобів навчання:

1) **короткостроковість** (від 1 години до 1 робочого дня: це оптимальний термін, впродовж якого людина може з користю для себе витримати «інформаційну атаку» та високі навантаження).

2) **інтерактивність** (у тренінгах акцентується на інтерактивному режимі, комунікації, постійній залученості групи у діалог; як основний інструмент навчання використовуються ігри та кейси (ситуаційні вправи); тренінг максимально наближено до реальності: тут «все насправді», навіть момент конкуренції, змагальності, який притаманний для ділового середовища).

3) **залученість** (якщо на лекціях та семінарах все цілком залежить від цілеспрямованості та наполегливості студента, його готовності вивчати граматику, лексику, мовні конструкції, то формат тренінгу інший; через те, що заняття проводяться в максимально активному режимі, у здобувача вищої освіти просто немає вибору: хочеш не хочеш – доводиться засвоювати необхідну інформацію. Цьому сприяє сама атмосфера, в яку його занурюють.

На сьогодні існує розмаїття універсальних тренінгових технологій, які можна успішно використовувати в межах вищих навчальних закладів. Зупинимо увагу на деяких з них, наприклад: **інтенсивний мовний тренінг-занурення**, який розраховано на шість – дев'ять годин, може включати в собі наступні засоби:

асоціативні ігри: формування смислових словесних ланцюжків. Ведучий називає два далеких за змістом слова (скажімо, «комп'ютер»

та «гризти»), учасникам пропонується пов'язати їх за допомогою цілої низки асоціацій (наприклад: комп'ютер – наука – граніт – гризти). Чим довше ланцюжок, тим краще. Асоціативні ігри допомагають швидко включитися у роботу та запам'ятати нові слова і словосполучення;

брейнстормінг чи груповий метод породження ідей: учасникам пропонується в процесі обговорення знайти декілька рішень будь-якої проблеми. Кожна група повинна придумати максимальну кількість виходів із ситуації (на мові, що вивчається). У залежності від складу учасників, тема може бути як серйозною (покращання екологічної ситуації на Україні, реклама авіакомпанії тощо), так і жартівливою (розведення страусів у Сибіру, організація польотів на Місяць чи озеленення Сахари);

лексичні, логічні та граматичні завдання: головною умовою для відбирання цих завдань залишається максимальна залученість кожного учасника. Для відпрацювання лексичних конструкцій, вимови, запам'ятовування фразеологізмів звичайно використовується робота в парах, яка чергується з іграми;

рольові ігри: слухачі приміряють на себе різні ролі та спілкуються, наприклад, як професор зі студентом, керівник із підлеглим, лікар із пацієнтом, тощо;

театралізація переговорів та дискусій: переважно використовується реальна ситуація із практики (ситуаційні кейси) чи фрагмент типової для учасників справи. Потім розігрується міні-спектакль із подальшим обговоренням;

англійський нон-стоп: варіант виїзних мовних тренінгів може бути актуальним для людей, які працюють, але обмежені в часі, а також для здобувачів вищої освіти, що мають велике завантаження впродовж навчального року. Така форма занять дозволяє поєднати якісний відпочинок (завдяки зміні оточення та позитивних емоцій) із

освоєнням іноземної мови. Головна особливість будь-якого виїзного лінгвістичного тренінгу – спілкування тільки на мові, що вивчається. Навіть триденний тренінг, розрахований на уїк-енд (з вечора п'ятниці до неділі), дозволить подолати мовний бар'єр та отримати значну розмовну практику. Він буде корисним для тих, хто хоче перевести в актив знання, які лежать «мертвим вантажем», чи для тих, хто збирається у найближчий час у поїздку за кордон. Пройти таку програму варто, навіть якщо рівень володіння мовою у студента вищий за середній. Популярні програми вихідного дня: особливості ділової англійської мови, ефективні ділові комунікації, проходження інтерв'ю, проведення переговорів з іноземним партнерами.

Слід зазначити, що підготовка майбутнього перекладача передбачає формування його **професійної компетентності**. Це – комплексне поняття, яке включає в себе мотивацію, знання, вміння, навички, засоби та творчі технології реалізації перекладацької діяльності, перекладацький досвід, ціннісні якості особистості [15]. Відсутність хоча б одного з цих компонентів негативно впливає на професійну компетентність в цілому. Тренінг відіграє важливу роль у формуванні професійної компетентності. Причому його застосування виправдано на всіх етапах професійної підготовки:

- **на початковому етапі**, наприклад, доцільно застосовувати тренінги, які сприяють накопиченню лінгвістичних та екстралінгвістичних вмінь і навичок, тому варто використовувати вправи, що розширюють обсяг вербальної оперативної пам'яті, формують вміння переключатися з однієї мови на іншу;
- **на середньому етапі** застосовуються тренінги з акцентом на практичному застосуванні отриманих знань;
- **на розширеному (творчому) етапі** у майбутніх перекладачів відбувається формування власного авторського стилю, накопичення

лексичної та граматичної бази, виправлення перекладацьких помилок при роботі з текстами різного ступеню складності, тому варто залучити вправи, які формують здатність до концентрації та переключення уваги, розвивають мовну інтуїцію та операції мислення – аналіз, синтез, узагальнення.

Тренінги початкового етапу не належать до категорії трудомістких та часовитратних для викладача. Їх можна легко вписати в канву поточних занять-семінарів без «обтяження» і без того насиченого навчального плану. Для наочності можна представити приклади тренінгів, які пропонували у своїх роботах М. Прозорова та І. Алексеєва:

1. Один зі студентів читає сторінку книжки чи уривок із газети, а інші студенти активно заважають йому, намагаючись відволікти від читання шумом, розмовами, гостротами тощо. Той, хто виконує вправу, повинен захопитися об'єктом, вникнути у зміст сторінки настільки, щоб потім бути у змозі розповісти про те, що він прочитав [12] (контроль: оперативна пам'ять, концентрація уваги, вибірковість сприйняття інформації).

2. Три студенти сідають обличчям до своїх товаришів. Викладач дає їм газети. По команді троє одночасно протягом 2–3 хвилин читають свої статті вголос. Всі, хто слухають повинні зрозуміти, що читає кожен студент [12] (контроль: вербальна оперативна пам'ять, концентрація уваги, вибірковість сприйняття інформації).

3. Тренінг, спрямований на демонстрацію важливості використання першоджерела, полягає в тому, що студенти не знають мети тренінгу, що проводиться. Спочатку студенти не отримують якого-небудь питання або завдання, на які необхідно буде дати відповідь або запропонувати рішення. Тренінг проходить таким чином: в аудиторію запрошується один студент, якому зачитується

заздалегідь підготовлений текст професійного спрямування. Текст можна підібрати з урахуванням матеріалу конкретного заняття, що вивчається, чи кількох тем одразу. Цей текст студенту треба прослухати лише один раз. Потім запрошується наступний студент. Перший студент, що прослухав текст, повинен детально переказати його другому студенту. Другий переказує третьому, і так до тих пір, поки останній студент не зайде в аудиторію. Останній учасник слухає переказ тексту і лише після цього зачитується оригінал. У присутності всіх студентів стає зрозумілою різниця між першоджерелом і переказом [11].

Застосування тренінгу дозволяє викладачеві в процесі заняття не лише пояснити важливість використання першоджерела, але й оцінити відразу декілька характеристик майбутніх перекладачів: рівень сприйняття тексту на слух (високий, низький, середній), рівень засвоєння викладеного матеріалу, уміння виділити головну і другорядну інформацію, рівень мовних умінь, словниковий запас здобувачів вищої освіти, емоційну складову. Більш того, в ході тренінгу майбутні перекладачі тренуються виражати закінчені думки, що мають комунікативну спрямованість; логічно будувати розгорнуті вислови з достатнім словниковим обсягом без пауз між словами.

Тренінги середнього і розширеного етапів досить складні, трудомісткі, на їх розроблення і проведення треба більше часу, викладач повинен володіти спеціальними навичками та вміннями, бути мотивованим і креативним. Передбачаються і додаткові фінансові витрати на проведення тренінгу. Крім цього, не всі здобувачі вищої освіти психологічно готові до інтерактивних нестандартних моделей навчання. Звідси і виникає проблематичність широкого вживання тренінгу при підготовці майбутніх перекладачів.

У перспективі у вищих навчальних закладах, де готують перекладачів, можливо розширене вживання тренінгових технологій у вигляді спеціальних тренінг-курсів і виїзних сесій із використанням технологій «занурення», «мозкового штурму» і кейсового методу. Технологію тренінгу можна успішно використовувати у курсі викладання цілої низки дисциплін, а саме: «Ділова іноземна мова», «Практика усного перекладу», «Практичний курс основної іноземної мови».

Висновки. Необхідність активації навчального процесу за допомогою тренінгу обумовлена скороченням часу на аудиторні заняття та збільшенням обсягу інформації для забезпечення всебічної підготовки майбутніх мовних фахівців. Практика свідчить, що використання методу тренінгу підвищує навчальну мотивацію студентів, сприяє ефективному засвоєнню ними навчального матеріалу. У процесі тренінгу студенти навчаються самостійно вирішувати питання з метою пошуку відповідей в умовах, наближених до практичної діяльності.

Таким чином, тренінг є важливим прийомом у професійній мовній підготовці перекладача завдяки його інтерактивності, можливості не тільки адаптувати тренінгові технології до рівня підготовки, індивідуальних особливостей та інтересів здобувачів вищої освіти, але й сформувати у них прагнення до самоосвіти і розвитку професійної компетентності.

Література:

1. Андрєєва В. М., Григораш В. В. *Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути майстром.* – Харків, 2006. – 352 с.
2. Бикова В., Ніколаєва Н. *Тренінг – форма інтерактивного навчання// Освіта. Технікуми, коледжі.* –2010. – № 2. – С.38 – 40.

3. Бондарева Л. І. Навчальний тренінг як засіб професійної підготовки майбутніх менеджерів організацій в економічних університетах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Бондарєва Любов Іванівна. – К.: 2007. – С. 115 – 116.
4. Вачков И. В., Дерябо С. Д. Окна в мир тренинга: методологические основы субъектного подхода к групповой работе. – СПб, «Речь», 2004. – 69 с.
5. Донченко С., Соколова О. Пошук нових форм методичної роботи // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2009. – № 3. – С.45 – 46.
6. Кипнис М. Тренинг коммуникации / М. Ш. Кипнис Тренинг коммуникации. – М.: Ось – 89, 2004. – 128 с.
7. Торп С., Клиффорд Дж. Коучинг: руководство для тренера и менеджера. Coaching – новый стиль менеджмента и управления персоналом. Практическое пособие. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 65 с.
8. Рай Л. Развитие навыков тренинга, СПб, «Питер», 2003. – 8 с.
9. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи / Світлана Литвиненко // [зб. наук. пр.]: Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. – Серія «Педагогічні науки». – Випуск 3(50). – Полтава, 2006. – С. 215 – 219.
10. Сидоренко Е. В. Технологии создания тренинга. От замысла к результату, СПб, «Речь»; ООО «Сидоренко и Ко», 2007. – 35 с.
11. Алексеева И.С. Профессиональный тренинг переводчика: Учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. – СПб.: Союз, 2001. – 288 с.
12. Прозорова М. И. Профессионально важные качества лингвиста-переводчика и педагогические средства их формирования / М. И. Прозорова // Вестник Российского

государственного университета им. И. Канта. – Калининград, 2006. Вып. 2: сер. Филологические науки, – С. 36 – 41.

13. Сухова Л. В. Тренинг по формированию профессионально важных качеств усного переводчика / Л. В. Сухова // Иностранные языки в школе. – 2006. – № 3. – С. 81 – 83.

14. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Словарь по педагогике. – М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов-на-Дону, «МарТ», 2005. – 357 с.

15. Шумейко Н. В. Особливості формування професійної компетенції перекладача / Н. В. Шумейко // Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ: серія Філологія; вип. 25. – 2012. – С. 36 – 41.

References:

1. Andrijeva V. M., Ghryghorash V. V. *Nastiljna knygha pedagogha. Posibnyk dlja tykh, khto khoche buty majstrom.* – Kharkiv, 2006. – 352 s.

2. Bykova V., Nikolajeva N. *Treningh – forma interaktyvnogho navchannja // Osvita. Tekhnikumu, koledzhi.* – 2010. – № 2. – S.38 – 40.

3. Bondareva L. I. *Navchaljnyj treningh jak zasib profesijnoji pidghotovky majbutnikh menedzheriv orghanizacij v ekonomichnykh universytetakh: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Bondarjeva Ljubov Ivanivna.* – K.: 2007. – S. 115 – 116.

4. Vachkov I. V., Deryabo S. D. *Okna v mir treninga: metodologicheskie osnovy subektnogo podkhoda k gruppovoy rabote.* – SPb, «Rech», 2004. – 69 s.

5. Donchenko S., Sokolova O. *Poshuk novykh form metodychnoji roboty // Osvita. Tekhnikumu, koledzhi.* – 2009. – № 3. – S.45 – 46

6. Kipnis M. *Trening kommunikatsii / M.Sh. Kipnis Trening kommunikatsii.* – М.: Os – 89, 2004. – 128 s.

7. Torp S., Klifford Dzh. *Kouching: rukovodstvo dlya trenera i menedzhera. Coaching – novyy stil menedzhmenta i upravleniya personalom. Prakticheskoe posobie.* – М.: Finansy i statistika, 2001. – 65 s.

8. Ray L. *Razvitie navykov treninga*, SPb, «Piter», 2003. – 8 s.
9. Lytvynenko S. *Kreatyvnyj jak zaghaljna zdibnistj do tvorchosti: suchasni pidkhody* / Svitlana Lytvynenko // [zb. nauk. pr.]: *Poltavs'kyj derzhavnyj pedagoghichnyj universytet imeni V. Gh. Korolenka*. – Serija «Pedagoghichni nauky». – Vypusk 3(50). – Poltava, 2006. – S. 215 – 219.
10. Sidorenko Ye. V. *Tekhnologii sozdaniya treninga. Ot zamysla k rezultatu*, SPb, «Rech»; LLC «Sidorenko i Ko», 2007. – 35 s.
11. Alekseeva I.S. *Professionalnyj trening perevodchika: Uchebnoe posobie po ustnomu i pismennomu perevodu dlya perevodchikov i prepodavateley*. – SPb.: Soyuz, 2001. – 288 s.
12. Prozorova M. I. *Professionalno vazhnye kachestva lingvista-perevodchika i pedagogicheskie sredstva ikh formirovaniya* / M. I. Prozorova // *Vestnik Rossiyskogo gosudarstvennogo universiteta im. I. Kanta*. – Kaliningrad, 2006. Vyp. 2: ser. *Filologicheskie nauki*, – S. 36 – 41.
13. Sukhova L. V. *Trening po formirovaniyu professionalno vazhnykh kachestv usnogo perevodchika* / L. V. Sukhova // *Inostrannye yazyki v shkole*. – 2006. – № 3. – S. 81 – 83.
14. Kodzhaspirova G. M., Kodzhaspirov A.Yu. *Slovar po pedagogike*. – M., IKTs «MarT»; Rostov-na-Donu, «MarT», 2005. – 357 s.
15. Shumejko N. V. *Osoblyvosti formuvannja profesijnoji kompetenciji perekladacha* / N. V. Shumejko // *Naukovyj visnyk kafedry Junesko KNLU: serija Filologhija*; vyp. 25. – 2012. – S. 36 – 41.